

Силабус курсу
«Актуальні питання східної політики Ватикану кінця XIX – другої половини XX ст.»

Освітній ступінь – доктор філософії (PhD)
Галузь знань – 03 Гуманітарні науки
Спеціальність – 032 Історія та археологія
Освітньо-професійна програма «Історія та археологія»

Рік підготовки, семестр: 2 рік, 4 семестр
Компонент освітньої програми: вибіркова
Дні занять: середа, 12.45 – 14.05. ауд. 1004
Консультації: понеділок, 14.05, ауд. 1009

Кількість кредитів: 5, 150 год.
Мова викладання: українська

Керівник курсу

ПІП **Бистрицька Елла Володимирівна**, доктор історичних наук, професор

Контактна інформація elherman@ukr.net +380672578284

Опис дисципліни

Навчальна дисципліна « Актуальні питання східної політики Ватикану кінця XIX – другої половини XX ст.» спрямована на оволодіння здобувачами системою знань, що розкривають зміст східної політики Ватикану, формування цілісного уявлення про католицько-православний діалог в минулому і сучасний період та місце і роль у цій системі координат України.

Навчальний контент

Години (лек./сем.)	Тема	Результати навчання	Завдання
2/0	1. Завдання і структура курсу.	Знати предметну область дослідження, його структурні системи та категоріальний апарат, основні теоретико-методологічні підходи до вивчення східної політики Ватикану; принципи системного аналізу східної політики Ватикану як явища міжнародних відносин.	Обговорення, дискусія, тести
2/2	2. Східна політика Ватикану в період понтифікату Лева XIII (1878 – 1903 рр.).	Знати причини відновлення міждержавних відносин між Російською імперією і Святим Престолом у 1894 р.; обставини формування і зміст доктрини уніонізму за понтифікату папи Лева XIII. Вміння працювати з джерелами та аналізувати інформацію.	Обговорення, тести, презентації
2/2	3. Пріоритетні аспекти східної політики за понтифікату Пія X (1903 – 1914 рр.).	Знати пріоритети ватиканської дипломатії: причини втрати впливу Франції, Англії, Росії при Святому Престолі; розширення прав протекторату Німеччини та Австро-Угорщини на Балканах та Близькому Сході. Аналізувати російсько-ватиканські відносини у контексті соціально-політичних трансформацій Європи та	Обговорення, презентації, тести

		Росії. Навики аналізу російсько-ватиканських відносин та їх наслідків для подолання суспільно-політичної кризи в Росії 1905 – 1907 рр.	
2/2	4. Український фактор і ватиканський проєкт унійної діяльності в Росії напередодні Першої світової війни.	Знати зміст унійної програми Святого Престолу та напрямки її практичної реалізації в Російській імперії. Визначати роль і місце митрополита Галицького Андрея Шептицького у заснуванні громад російських католиків східного обряду. Навики аналізу державно-церковних відносин у Росії, моделювання міжконфесійного діалогу та перспективи його впливу на російсько-ватиканські відносини.	Обговорення, дискусія, тести
2/2	5. Геополітичні реалії і міжнародна стратегія Ватикану в системі російсько-ватиканських відносин періоду Першої світової війни.	Розкривати зміст та здійснювати аналіз релігійних і політичних ініціатив Святого Престолу, що посилювало міжнародне значення відносин з Ватиканом у системі світової дипломатії під час Першої світової війни. Обґрунтовувати антикатолицьке спрямування політики царату. Знати особливості та зміст політики Тимчасового уряду щодо католиків західного та східного обрядів. Володіти навиками аналізу міжконфесійних процесів, які зумовлені суспільно-історичним і культурним розвитком.	Обговорення, дискусія, тести
2/4	6. Політика радянської влади щодо Католицької церкви латинського і східного обрядів.	Володіти знаннями про зміст основних етапів політики радянської влади щодо Католицької церкви. Характеризувати особливості радянсько-ватиканських взаємин упродовж визначеного періоду та їх обумовленість об'єктивними та суб'єктивними чинниками. Розрізняти основні моделі державно-церковних відносин.	Обговорення, презентація, тести
2/2	7. Унійна програма Ватикану у 20–30-х рр. ХХ ст.	Знати основні напрями і способи реалізації унійних планів Ватикану в СРСР. Аналізувати причини дискредитації намірів Святого престолу. Виявляти політичний і прозелітичний компонент неоунії.	Обговорення, дискусія, тести
4/4	8. Зовнішньополітичні аспекти взаємовідносин СРСР, Московського патріархату і Святого Престолу в роки Другої світової війни та повоєнному облаштуванні світу.	Визначати сутність політики СРСР щодо Святого престолу. Аналізувати напрямки та способи реалізації сталінського плану переміщення центру Вселенського православ'я у Москву. Володіти навиками аналізу використання релігійного чинника у вирішенні міжнародних завдань.	Обговорення, дискусія, тести
2/2	9. Радянсько-ватиканські відносини (1954 – 1964 рр.).	Аналізувати сукупність міжнародних чинників відновлення переговорного процесу між Святим Престолом і СРСР. Визначити причини їх невдалого перебігу. Володіти навиками аналізу ролі особистості в історичному процесі.	Обговорення, дискусія, тести

Літературні джерела

1. Бистрицька Е. В. Східна політика Ватикану в контексті відносин Святого Престолу з Росією та СРСР (1878 – 1964 рр.): Монографія. Тернопіль: Підручники і посібники, 2009. 416 с.
2. ВинтерЭ. Папство и царизм. М.: Прогресс, 1964. 345 с.
3. Тамборра А. Католическая церковь и русское православие. Два века противостояния. М.: Библиско-богословский и н-т св. Апостола Андрея, 2007. 631 с.
4. Шейнман М. Ватикан и католицизм в конце XIX – начале XX в. М.: Из-во Академии наук СССР, 1958. 468 с.
5. Гайдук П. П. Диалог России с Ватиканом на рубеже XIX вв. По новым архивным материалам // Новая и новейшая история. 1998. № 6.
6. Гентош Л. Ватикан і виклики модерності. Східноєвропейська політика папи Бенедикта XV та українсько-польський конфлікт у Галичині (1914 – 1923). – Львів: ВНТЛ-Класика, 2006. 456 с.
7. Митрополит Андрей Шептицький. Життя і діяльність: Документи і матеріали 1899 – 1944. Львів: Місіонер, 1999. Т. 2: Церква і суспільне питання.
8. Верига В. Конфіскація церковних цінностей в Україні в 1922 р. К.: Вид-во ім. О. Теліги. 1996. 192 л.
9. Венгер А. Рим и Москва: 1900 – 1950. М.: Русский путь, 2000. 616 с.
10. Роод Вим. Рим и Москва. Отношения между Святым Престолом и Россией/Советским Союзом в период от октября 1917 г. до 1 декабря 1989 г. / Львів: Монастир Монахів Студійського Уставу: Свічадо, 1995. 279 с.
11. Россия и Ватикан. М.: Наука. 2003. Вып. 2. 323 с.
12. Бистрицька Е. В. Російсько-ватиканські відносини в контексті міжнародної політики початку ХХ ст.: понтифікат Пія Х // Наукові записки ТДПУ ім. В. Гнатюка. Серія: Історія. Тернопіль, 2007. Вип. 2. – С. 121–128.
13. Бистрицька Е. В. Церковна політика Тимчасового уряду як чинник оптимізації російсько-ватиканських відносин / Елла Бистрицька // Наукові записки ТДПУ ім. В. Гнатюка. Серія: Історія. Тернопіль, 2008. Вип. 1. С. 208–212.
14. Бистрицька Е. В. Питання повоєнного облаштування світу у контексті російсько-ватиканських відносин 1914–1917 рр. // Наукові записки ТДПУ ім. В. Гнатюка. Серія: Історія. Тернопіль, 2008. Вип. 3. С. 225–230.
15. Бистрицька Е. В. Православно-католицькі відносини в контексті релігійної ситуації України: проблема патріархату УГКЦ // Релігійна свобода. К., 2008. № 12. С. 102–104.
16. Бистрицька Е. В. Росія у східній політиці Ватикану: проект папи Лева XIII // Українське релігієзнавство. К., 2008. № 45. С. 69–74.
17. Бистрицька Е. Питання єдності церков у російсько-ватиканських дипломатичних відносинах 1914 – 1917 рр. // Україна і Ватикан. – Вип. 1: Українсько-ватиканські відносини в контексті суспільних і міжконфесійних проблем: зб. наук. праць. / за ред. А. Колодного, О. Реєнта [та ін.]. – Івано-Франківськ – Київ: [б.и.], 2008. – С. 453 – 460.
18. Бистрицька Е. Український аспект у російсько-ватиканських відносинах під час Першої світової війни // Наукові записки ТДПУ ім. В. Гнатюка. Серія: Історія. Тернопіль, 2009. Вип. 1. С. 136–141.
19. Бистрицька Е. Активізація унійних питань у російсько-ватиканських відносинах 1917–1920 рр. // Наукові записки ТДПУ ім. В. Гнатюка. Серія: Історія. Тернопіль, 2009. Вип. 2. С. 247–252.
20. Бистрицька Е. Питання ліквідації Греко-католицької церкви у контексті радянсько-ватиканського протистояння / Елла Бистрицька // Мандрівець. 2009. № 4 (82). С. 26–30.
21. Бистрицька Е. Зміцнення міжнародного авторитету Російської православної церкви у сталінському плані боротьби з Ватиканом у період Другої світової війни та повоєнного часу // Український історичний журнал. 2009. № 6. С. 152 – 170.
22. Бистрицька Е. Юрисдикційні повноваження митрополита А. Шептицького на території Російської імперії в контексті уніоністичних проектів та російсько-ватиканських відносин початку ХХ ст. // Збірник наукових праць науково-дослідного інституту Українознавства. Київ, 2009. Т. XXIV. С. 410–416.
23. Бистрицька Е. Реалізація ідей церковної єдності у діяльності Російської католицької церкви східного обряду (1917–1923 рр.) // Питання історії України: зб. наук. праць. – Чернівці: Технодрук, 2009. Т. 12. С. 48 – 52.
24. Бистрицька Е. Концепція «третього Риму» у політичній стратегії Російської імперії та СРСР ХХ-го століття: історичний аспект // Українське релігієзнавство. К., 2009. № 52. С. 117 – 125.
25. Бистрицька Е. Особливості переслідувань Католицької церкви радянською владою у 1917–1923 рр. у контексті міжнародних відносин // Наукові записки ТДПУ ім. В. Гнатюка. Серія: Історія. Тернопіль, 2009. Вип. 3. С. 88 – 99.
26. Бистрицька Е. Дослідження східної політики Ватикану в контексті відносин Святого Престолу з Росією і СРСР (1878 – 1964): історіографічний аспект // Наукові записки ТДПУ ім. В. Гнатюка. Серія: Історія. Тернопіль, 2010. Вип. 1. С. 213 – 222.
27. Бистрицька Е. Політика радянської влади щодо релігії, церкви, віруючих та становище Римокатолицької церкви в 1917 – 1939 рр. // Історія релігій в Україні і світі: зб. наук. праць. Серія

- «Історичне релігієзнавство». Острог: В-во Національного університету «Острозька академія», 2010. Вип. 3. С. 17 – 32.
28. Бистрицька Е. Східні православні церкви у геополітичних планах Кремля (1945 – 1948 рр.) // Наукові записки ТДПУ ім. В. Гнатюка. Серія: Історія. Тернопіль, 2010. Вип. 2. С. 242–248.
 29. Бистрицька Е. Доктрина уніонизма і тенденції її видоизменення в концe XIX – началe XX вв. // Вопросы религии и религоведения. Вып. VI: Антология отечественного религиоведения: Религиоведение Украины [Текст]: сборник. Часть 2. Религиоведение Украины конца XX – начала XXI в. М.: ИД «МедиаПром». 2010. С. 233 – 242.
 30. Бистрицька Е. Уніоністичні проекти Ватикану першої чверті XX ст. та їх сприйняття урядовими колами в Росії // Україна – Європа – Світ: міжн. зб. наук. праць. Тернопіль: Вид-во ТНПУ ім. В. Гнатюка. 2011. Вип. 5. У 2 ч.: Україна–Європа–Світ: Історико-політичні та гуманітарні аспекти розвитку. С. 282–289.
 31. Бистрицька Е. Еволюція політики радянської влади щодо Римо-католицької і Греко-католицької церков у 1939 – 1948 рр. // Історія релігій в Україні і світі: зб. наук. праць. – Серія «Історичне релігієзнавство». Острог: В-во Національного університету «Острозька академія», 2011. Вип. 4. С. 32–41.
 32. Бистрицька Е. Формування доктрини уніонізму в період понтифікату Лева XIII (1878-1903 рр.): тенденції її відображення в Росії та вплив на становище Греко-католицької церкви Галичини // Наукові записки ТДПУ ім. В. Гнатюка. Серія: Історія. Тернопіль, 2011. Вип. 1. С. 213 – 218.
 33. Бистрицька Е. Особливості політики Тимчасового уряду в Росії щодо Католицької церкви латинського і східного обрядів // Українське релігієзнавство. К., 2011. № 59. С. 106 – 114.
 34. Бистрицька Е. Участь Греко-католицької церкви в унійних проектах Ватикану першої третини XX ст. // Гілея: науковий вісник. К.: ВІР УАН, 2011. Випуск 47(5). С. 105 – 112.
 35. Бистрицька Е. Святий Престол і Радянська Росія: спроба встановлення дипломатичних відносин (1921 – 1929 рр.) // Релігія та Соціум. Міжнародний часопис. Чернівці: Рута, 2011. 1 (5). С. 55 – 59.
 36. Бистрицька Е. «Східна політика» Ватикану: методологічні і практичні особливості дослідження // Українське релігієзнавство. 2015. № 71-72. С. 132-142.
 37. Бистрицька Е. Греко-католицька церква Словаччини: особливості ліквідації (друга половина 40-х – початок 50-х рр. XX ст.) // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету ім. В. Гнатюка. Серія: Історія. Тернопіль. 2016. Вип. 1. Ч. 4. С. 77 – 83.
 38. Бистрицька Е. Екуменічний рух 1940-х рр. і Російська Православна Церква: політичний аспект проблеми // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету ім. В. Гнатюка. Серія: Історія. – Тернопіль: Вид-во ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2017. Вип. 1. Ч. 2. С. 84 – 88.

Політика оцінювання

- **Політика щодо дедлайнів та перескладання:** Роботи, які здаються із порушенням термінів без поважних причин, оцінюються відповідно до критеріїв якості знань.
- **Політика щодо академічної доброчесності:** Усі письмові роботи перевіряються на наявність плагіату і допускаються до захисту із коректними текстовими запозиченнями не більше 20%.
- **Політика щодо відвідування:** Відвідування занять є обов'язковим компонентом оцінювання, за яке нараховуються бали. За об'єктивних причин (наприклад, хвороба, міжнародне стажування, участь в представленні соціального проекту) навчання може відбуватись в он-лайн формі за погодженням із викладачем.

Оцінювання

Остаточна оцінка за курс розраховується наступним чином:

Види оцінювання	% від остаточної оцінки
Модуль 1 (тема 1) – робота на семінарських заняттях, тести	28
Модуль 2 (тема 2) – робота на семінарських заняттях, тести	42
ІНДЗ	10
Підсумковий контроль: екзамен (теми 1 - 9) – усне опитування	20